

PRÍDAVNÉ MENO V SLOVENČINE A ODCHÝLKY V JEHO POUŽÍVANÍ RODENÝMI FRANKOFÓNNYMI HOVORIACIMI

ADJECTIVE IN SLOVAK LANGUAGE AND VARIETIES OF ITS USE BY NATIVE FRANCOPHONE SPEAKERS

Lucia Ráčková

Katedra romanistiky, Filozofická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Slovensko

PhD. (2017)

lucia.rackova@yahoo.com

Kľúčové slová

slovenské adjektívum, deklinácia, gradácia, antepozícia, frankofónni hovoriaci, gramatická interferencia

Key words

Slovak adjective, declination, gradation, anteposition, native francophone speakers, Grammar Interference

Úvod

V súčasnej dobe zaznamenávame zvýšený pohyb obyvateľstva nielen vrámci Európskej únie a na Slovensko sa čím ďalej, tým viac sťahujú inojazyční komunikanti. Vzniká teda potreba explikácie gramatických javov slovenského jazyka inojazyčným používateľom slovenského jazyka, ktorí plánujú na Slovensku žiť kratší či dlhší čas a potrebujú sa plnohodnotne zaradiť do slovenského pracovného, sociálneho i kultúrneho života. Medzi týchto používateľov slovenského jazyka patria aj frankofónni hovoriaci.

V súčasnosti teda vzniká potreba vysvetľovania slovenského jazyka cudzincom. Výklad gramatiky v procese učenia sa cudzieho jazyka sa nazýva aj pedagogická gramatika a tento termín sa používa kontrastne s lingvistickou gramatikou (Horák, 2015, s. 54). Podľa P. Baláža gramatiku cudzieho jazyka, tzv. sprostredkovaciu gramatiku, ktorej pravidlá je potrebné formulovať explicitnejšie, je však potrebné vysvetľovať iným spôsobom ako gramatiku materinského jazyka, ktorú jej používatelia ovládajú a nazýva sa aj uvedomovacou gramatikou. Spomínaný autor ďalej konštatuje, že slovenská morfológia je pravidelná a jednoduchá a že pri jej vysvetľovaní cudzincovi je potrebné sa opierať o systémové vzťahy jazykových jednotiek. Pravidelnosť slovenskej morfológie zdôvodňuje pomerom typologických zložiek, ako aj tendenciou po rovnakom kmene v celej paradigme a tendenciou k uniforme gramatických prípon (Baláž, 1986, s. 32 – 38). Jedným z predpokladov explikácie sprostredkovacej gramatiky je ovládanie materinského jazyka hovoriacich a zaujatie kontrastívneho prístupu vo vzťahu materinský jazyk hovoriaceho a nový študovaný jazyk. Za značnú výhodu zo strany učiteľa považujeme, okrem ovládania materinského jazyka študentov a s ním súvisiaceho kontrastívneho prístupu pri explikácii gramatických javov, aj ovládanie iných cudzích jazykov, ktoré sa nachádzajú v jazykových biografiách študentov. V prípade frankofónnych hovoriacich v procese osvojovania si slovenčiny ide najmä o anglický a španielsky jazyk. „Každý jazyk sa učíme na pozadí už existujúceho vlastného jazykového a komunikačného repertoáru. Jazyky v tomto repertoári na seba navzájom pôsobia, pričom môže ísť o pozitívne i negatívne vplyvy“ (Chovancová – Reichwalderová, 2014, s. 89). Tieto negatívne vplyvy sú zdrojom interferenčných procesov aj u frankofónnych hovoriacich učiacich sa slovenčinu. Situáciu vyučujúceho slovenčiny tiež komplikuje heterogénnosť študijných skupín, v ktorých sa nachádzajú hovoriaci s odlišnými materinskými jazykmi. Je tiež dôležité, či pedagóg pri cudzojazyčnej výučbe slovenského jazyka uprednostňuje systémový alebo komunikatívny aspekt, na ktorého základe vyberá metódy na dosiahnutie vytýčených didaktických cieľov.

Vo výskume prebiehajúcom v rokoch 2014 až 2017 sme sa zameriavali najmä na vysvetľovanie verbálneho systému slovenčiny jej frankofónnym hovoriacim. Išlo o výskum vrámci pripravovanej dizertačnej práce *Jazyková interferencia slovenčiny a francúzštiny u rodeného frankofónneho hovoriaceho s parciálnou komunikačnou kompetenciou v slovenskom jazyku*.

Výskumnú vzorku tvorili frankofónni hovoriaci s čiastočnou komunikačnou kompetenciou v slovenskom jazyku, konkrétne od úrovne A1 po úroveň C1 podľa *Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky* (2006). Čo sa týka sociálnych parametrov ako napr. vek, pohlavie, profesia a iné, korpus bol hybridný. Aj spôsob štúdia slovenského jazyka sa rôznil od hovoriaceho k hovoriacemu. Počet získaných odpovedí písomného aj ústneho charakteru zodpovedal povahe skúmanej problematiky.

Aj keď je sloveso centrálnym prvkom syntaxe a jedným z hlavných vetných členov, korektné ovládanie slovenského slovesného systému nie je pre frankofónneho používateľa slovenčiny postačujúce pre úspešnú komunikáciu v slovenskom jazyku. Je potrebné ovládať aj ďalšie gramatické javy. Podľa našich zistení, pri učení sa podstatného mena dochádza k najväčšej chybovosti na úrovni flexie. Táto chybovosť vo flexii, konkrétnejšie v deklinácii, súvisiaca s neadekvátnym použitím rodu, čísla, pádu podstatného mena sa často premieta aj do nesprávnej flexie adjektív vo funkcii nielen prívlastkov spomenutých nezvládnutých podstatných mien, ktoré prídavné mená konkretizujú a bližšie určujú. Francúzske prídavné meno bližšie určuje aj sloveso, napr.: *devenir rouge* – *sčervenieť*, *sentir bon* – *voňať*. Proces osvojovania si korektného používania slovenského adjektíva sťažujú aj ďalšie vlastnosti tohto slovného druhu, a to vlastnosť stupňovania, kde je často potrebné, okrem uplatnenia pravidiel stupňovania slovenských adjektív, prídanie spájacej morfémy, napr.: *-ej* – *ostrý*, *ostrejší*, *najostrejší*; jeho pozícia vo vete vzhľadom k podstatnému menu, ktorá je v slovenčine a priori anteponovaná na rozdiel od francúzštiny, či používanie konštrukcií ako *menšia miska*, *staršia pani*, ktorých gradácia nie je vždy ľahko pochopiteľná pre neslovenského používateľa jazyka. V predkladanom článku budeme najprv krátko komparovať prídavné meno v slovenčine a vo francúzštine zo systémovolingvistického a sociolingvistického hľadiska a následne sa pozrieme na odchýlky v priestore adjektíva v autentických písomných komunikátoch francúzskych hovoriacich.

Porovnanie prídavného mena v slovenčine a vo francúzštine

Zásadný rozdiel v gramatických systémoch analyzovaných jazykov vyplýva z charakteristiky slovenčiny ako slovanského jazyka, ktorý je flektívnym typom a gramatické funkcie vyjadruje predovšetkým afixmi. P. Baláž typologicky vymedzuje slovenčinu ako „flektívny typ so silnejšími črtami aglutinačnými a analytickými a slabšou zložkou syntetickou“ (Baláž, 1986, s. 37). Francúzština je analytickým jazykom s určitými izolačnými a aglutinačnými prvkami. Izolačný prvok v priestore slovenského adjektíva je práve absencia deklinačnej paradigmy francúzskeho adjektíva.

V nasledujúcich riadkoch v stručnosti porovnáme fungovanie slovenského a francúzskeho prídavného mena, a to na základe ich podobných i odlišných charakteristík súvisiacich najmä s typologickými osobitosťami skúmaných jazykov. Čo sa týka francúzštiny, budeme pracovať s tým, čo francúzska morfosyntax označuje ako *adjectif qualificatif*, keďže termín *adjectif* má vo francúzštine oveľa širšiu platnosť ako slovenské pomenovanie adjektívum. Označuje rôzne druhy tzv. determinantov: *adjectif démonstratif* – *nesamostatné ukazovacie zámeno*; *adjectif possessif* – *nesamostatné prívlastňovacie zámeno*; *adjectif indéfini* – *neurčité nesamostatné zámeno*, ako aj *adjectif numéral* – *číslovku*.

V obidvoch skúmaných jazykoch isteže prídavné mená spresňujú podstatné meno tým, že pomenúvajú jeho vlastnosti a obsahujú gramatickú kategóriu zhody s podstatným menom ako i lexikálnogramatickú kategóriu stupňovania. „Le français, lui, est riche en adjectifs. Il semble bien que ce soit l'adjectif qui, en français, se charge de l'attribution des qualités, et que, même si le substantif en position épithète peut lui disputer cette fonction, les différences syntaxiques et sémantiques entre les deux catégories soient fondamentales“ (1) (Goes, 1993, s. 12). V slovenčine i vo francúzštine vo vzťahu podstatného mena a prídavného mena funguje gramatická zhoda a sú teda rovnaké v rode, čísle a páde, aj keď pád ako gramatickú kategóriu francúzska gramatika a priori nevymedzuje. Situácia vo francúzštine, či už sa zaoberáme podstatnými, alebo s nimi sa zhodujúcimi prídavnými menami, je podobná ako v latinčine, ktorá sa stala základom románskych jazykov: „Aj v klasickej latinčine sa svojím spôsobom vyskytujú predložkové pády. Substantívna flexia sa primárne uskutočňuje pomocou pádových koncoviek. Substantíva sa však často vyskytujú v spojení s predložkou. V takom prípade je pád vyjadrený čiastočne flexívnou koncovkou a tiež izolačne

spojením substantíva s danou predložkou“ (Bernátová – Richterová, 2016, s. 23). Na základe uvedeného si dovoľíme tvrdiť, že v priestore francúzskeho adjektíva je pád vyjadrený izolačne, a to kombináciou adjektíva s určitou predložkou.

Tvary mužského, ženského a stredného rodu slovenských prídavných mien majú rôzne sufify. U mnohých prídavných mien je tomu tak aj vo francúzštine, i keď existuje veľký počet adjektív zakončených v mužskom rode na *-e*, ktoré majú rovnaký tvar v obidvoch rodoch, napr.: *jeune* (mladý – mladá), *modeste* (skromný – skromná), *moderne* (moderný – moderná), *belge* (belgický – belgická) a iné. Ďalej existuje značný počet prídavných mien, ktoré menia svoju ortografickú podobu, avšak výslovnostná podoba mužského a ženského rodu ostáva nezmenená, napr.: *connu – connue* (známy – známa), *joli – jolie* (pekný – pekná), *ravi – ravie* (nadšený – nadšená), *pareil – pareille* (podobný – podobná) a iné. Samozrejme, existujú aj prídavné mená, kde dochádza pri tvorbe ženského rodu k rôznym alternáciám, dokonca kde tvary adjektív ženského rodu menia ortografickú aj výslovnostnú podobu: „Les adjectifs *andalou, doux, tiers, frais* ont des formes particulières au féminin: *andalou – andalouse, doux – douce, tiers – tierce, frais – fraîche* (Lazar, 2016, s. 30)“ (2). Mužský a ženský rod je vo francúzštine možné odlišiť aj na základe prítomnosti nosovej spoluhlásky vo výslovnosti, vtedy ide o mužský rod, napr.: *marin* (morský, námornícky). V ženskom rode tohto adjektíva – *marine* (morská, námorníčka) už nosovka absentuje.

Čo sa týka čísla, francúzske prídavné mená ho tvoria pridaním *-s* k základnému tvaru adjektíva. Ak sa prídavné meno končí v singulári na sufif *-s* alebo *-x*, tvar plurálu bude identický s tvarom singuláru daného podstatného mena, napr. *Paul est vieux. – Paul et Laure sont vieux. (Paul je starý. – Paul a Laure sú starí.)*. Takisto prídavné mená vyjadrujúce farbu: *un stylo marron – des stylos marron* (hnedé pero – hnedé perá). Pokiaľ končí na *-al*, v pluráli bude sufif *-aux* a ak na *-eau*, v pluráli bude *-eaux*. V slovenčine ide, v porovnaní s francúzštinou, o komplexnejšiu záležitosť súvisiacu s príslušnosťou k rodu, ako aj k danému vzoru prídavného mena a s ním súvisiacej paradigme.

Pre frankofónneho používateľa slovenčiny ani zmena pádu na základe pádového zakončenia nie je jednoduchá záležitosť.

Napríklad slovenskému spojeniu *milým predavačkám*, ktoré je v ženskom rode a v datíve plurálu zodpovedá francúzske *à des vendeuses aimables*, ktoré je takisto v ženskom rode plurálu a pred ktorým stojí predložka *à* ako i neurčitý člen *des* bližšie charakterizujúci uvedené podstatné meno. Slovenčina sa vďaka flexii v porovnaní s francúzštinou vyznačuje vysokým stupňom kongruencie, napr.: *malý strom – malému stromu – v malom strome/un petit arbre – à un petit arbre – dans un petit arbre*.

Situáciu komplikujú aj známe vzory slovenských vlastnostných prídavných mien *pekný, cudzí, pávi*, ako i privlastňovacích adjektív a s nimi spojené vzory *otcov a matkin*, ktorých paradigmy fungujú vo všetkých troch rodoch a ktorých pravidlá deklinácie a vzory je potrebné si osvojiť. Vo francúzštine sa privlastňovanie nevyjadruje prídavným menom, ale pomocou predložky, najčastejšie *de*, napr.: *les chaussettes de mon père – otcove ponožky; la soeur de Nicole – Nikolina sestra*. Aj vzťahové prídavné mená v slovenčine sa vo francúzštine často vyjadrujú predložkou a ďalším podstatným menom, napr.: *la boîte aux lettres – poštová schránka; le voyage de nocés – svadobná cesta*. Slovenské vzory *otcov a matkin* zodpovedajú vo francúzštine spojeniam *appartenant au père a appartenant à la mère*. „L'utilisation de l'adjectif d'appartenance est très courante. L'adjectif d'appartenance remplace le complément de nom simple si ce dernier est constitué d'un seul substantif désignant une personne. Dans les autres cas la transformation en adjectif d'appartenance n'est pas possible“ (3) (Boisserie – Jamborová – Křečková, 2009, s. 200). Autorský kolektív uvádza nasledujúce príklady: *La collègue de Viera est venue aussi. – Bola tu aj Vierina kolegyňa.; La collègue de ta soeur Viera est venue aussi. – Bola tu aj kolegyňa tvojej sestry Viery* (Boisserie – Jamborová – Křečková, 2009, s. 200).

Zaujímavou, ale zároveň náročnou skupinou na osvojenie cudzojazyčným používateľom slovenských prídavných mien sú živočíšne prídavné mená. Pri osvojovaní tejto skupiny prídavných mien je pre frankofónneho používateľa potrebné pridávať k zvieraciemu podstatnému menu prípony *-í, -ia, -ie*, prípadne menej produktívnu príponu *-ací* a jej varianty ženského a stredného rodu, napr.: *rybacia polievka – la soupe de/au poisson*. Tento gramatický jav je o to zložitejší, že „pri privlastňovacích prídavných menách zvieracích sa rytmický zákon ruší, čo znamená, že dve dlhé

slabiky môžu stáť vedľa seba, napr.: *pávi, vtáci, kohúti, liščí, motýli*“ (Mistrík, 1993, s. 40). Vo francúzštine sa tento typ prídavných mien vyjadruje pomocou predložky *de* a menej často predložkou *à* (vrátane ich kontrahovaných foriem *du, des, au, aux*) a podstatného mena, napr.: *le fromage de brebis – ovčí syr, le bouillon de boeuf – hovädzia polievka, l’oeuf de poule – slepačie vajce*. Výnimku tvorí spojenie *orlí nos*, ktoré sa vo francúzštine vyjadruje spojením *le nez aquilin*. Prídavné meno *aquilin* sa vo francúzštine používa iba v mužskom rode (Lazar, 2016, s. 28).

Frankofónny hovoriaci s parciálnou komunikačnou kompetenciou v slovenčine je zo svojho materinského jazyka zvyknutý na prevažne analytické stupňovanie prídavných mien. Porov. napr.: *grand – plus grand – le plus grand* a *veľký – väčší – najväčší*, kde sa reflektuje flektívny charakter slovenčiny a zmena tvaru prídavného mena nastáva vrámci jednej slovnej jednotky. Aj vo francúzštine existujú adjektíva, kde dochádza k zmene ich základného tvaru, napr.: *bon – meilleur – le meilleur*, ktorému zodpovedá slovenské, mimochodom tiež odlišné v komparatíve i superlatíve *dobrý – lepší – najlepší*.

Prídavné mená v slovenčine sa primárne delia na akostné a vzťahové, pričom gradácia je vlastná akostným prídavným menám. Existujú aj stupňovateľné vzťahové prídavné mená ako napr.: *drevený – drevenejší – najdrevenejší* vo význame *meravý* (*Morfológia slovenského jazyka*, 1966, s. 197). Väčšina vzťahových prídavných mien je však nestupňovateľná. „Druhý a tretí stupeň sa môže tvoriť aj opisom, a to spojením základnej podoby prídavného mena s druhým a tretím stupňom prísloviek veľa (mnoho) a málo: viac, najviac; menej, najmenej“ (*Morfológia slovenského jazyka*, 1966, s. 213). Aj v slovenčine je teda možné tvoriť komparatív a superlatív podobne ako vo francúzskom jazyku, napr.: *ustatý – viac usatý – najviac usatý*, čomu zodpovedá francúzske *fatigué – plus fatigué – le plus fatigué*. Nie je to však štandardné stupňovanie adjektív v slovenskom jazyku.

V slovenčine môžu byť prídavné mená prívlastkom (4): *Zo zeme už šibala mladá trávička, vytiahlo ju jarné slnce* (Jančová), menným prísudkom: *Večer bol utešený* (Čajak), doplnkom: *Miško stál pred ňou smutný* (Kukučín), vetným základom: *Dal do vody ruku: – Studená* (Jašík). a sekundárne plnia aj funkciu iných vetných členov, kde však majú úlohu substantíva: *Sýty hladnému neverí*. (*Morfológia slovenského jazyka*, 1966, s. 195 – 197). Vo francúzštine plní adjektívum úlohu týchto vetných členov – prívlastku: *C’est un enfant tranquille*, prístavku: *Tranquille, l’enfant attendait*, menného prísudku: *L’enfant était tranquille*, doplnku: *L’enfant est resté tranquille*. (Hendrich – Radina – Tláskal, 2001, s. 159).

Keď sa bližšie pozrieme na postavenie prívlastku v slovenskej a francúzskej vete, zistíme, že v slovenčine je jeho postavenie anteponované, zatiaľ čo vo francúzštine zaujíma a priori postponovanú pozíciu. Vo francúzštine pozícia prídavného mena pred a za podstatným menom môže plniť dištinktívnu funkciu, čo sa týka obsahu, napr.: *l’ancien directeur (bývalý riaditeľ) – un château ancien (starobylý zámok; une certaine danseuse (istá tanečnica) – un succès certain (istý úspech)* (Hendrich – Radina – Tláskal, 2001, s. 171). Antepozícia prídavného mena sa vo francúzštine využíva aj pri niektorých krátkych prídavných menách, napr.: *un bel été – pekné leto*. Ale v zásade plnia veľmi podobné syntaktické funkcie, s tým, že mennému prísudku v slovenčine vo francúzskej vete korešponduje prístavok, napr.: vyššie uvedenému Čajakovmu *Večer bol utešený*. zodpovedá francúzske *La soirée était agréable*.

Odchýlky v používaní slovenského adjektíva frankofónnymi hovoriacimi

V nasledujúcej časti sa pozrieme na problematiku javy súvisiace s používaním slovenského adjektíva hovoriacimi s francúzskym materinským jazykom. Predpokladáme, že podobne ako u podstatného mena odchýlky od normy slovenského jazyka budú súvisieť s jeho deklináciou, pretože ide pre tento typ používateľa jazyka o jav, ktorý nepozná vo svojom materinskom jazyku a ktorého korektné ovládanie vyžaduje značnú dávku memorizácie, ako i komunikačnej praxe. Samozrejme, ďalšie odchýlky sa budú vyskytovať v jave vyplývajúcom z povahy prídavného mena, a to v stupňovaní. Odchýlky súvisiace s postponovanou pozíciou adjektíva vo vzťahu k substantívu, namiesto anteponovanej pozície typickej pre slovenčinu, sú nespochybniteľnými odchýlkami súvisiacimi s medzijazykovou interferenciou, pretože ich stopu je možné nájsť v materinskom jazyku frankofónnych komunikačných partnerov. Vo všetkých prípadoch ide o interferenčné záležitosti

vyplývajúce z rozdielnosti francúzskeho a slovenského morfosyntaktického systému, a teda o gramatickú interferenciu. Keďže je charakteristická pre ohybný slovný druh adjektívum, dovoľujeme si skupinu týchto odchýlok nazvať adjektívna gramatická interferencia.

Príklady odchýlok na úrovni adjektív čerpáme z písomného dotazníka distribuovaného za účelom výskumu dizertačnej práce v období šiestich mesiacov, konkrétne od 1. 4. 2016 do 30. 9. 2016. Ide o tri komunikatívne pragmaticky orientované úlohy, ktorých obsahom bola prosba o odvoz na letisko, ospravedlnenie, že sa študent nemôže zúčastniť hodiny slovenčiny pre cudzincov, a krátke rozprávanie o trávení voľného času. Tieto úlohy boli formulované tak, aby respondenti boli nútení v ich komunikátoch používať primárne slovesá. Preto v nich nie je zvlášť vysoká frekvencia prídavných mien. Napriek tomu veríme, že tento iniciačný výskumný zámer bude dobrým štartom pre širší a detailnejší ďalší výskum v oblasti slovenského adjektíva používaného frankofónnym hovoriacim.

Odchýlky v používaní slovenčiny jej frankofónnym používateľom majú rôznu povahu. Môže ísť napríklad o lapsusy linguae, čiže chyby z nepozornosti ako napr.: *Pardon ja nie mojem ist sa ucit' lebo som **ora***. alebo ortografické problémy v použití adjektív, napr.: *prepacte, dnes nemozem ist na kurz pretoze som **chori***. Z písomných komunikátov miestami vyplýva aj fonetická jazyková interferencia, napr.: *Prosim vas, ne zlobte sa na mne ale dneska, ne mozem byt s vami v kursu pretoze som **choli***.; *Kasdy vitkend chem ist do novy mesto v slovakia alebo maďarsky*.; *Keď mam **voly** cas hram smojim detmi, alebo idem sportovat*.; *Vo **volom** case rada chodim na turistiku alebo prechadzky do prirody*.; *Bryzove **harusky** su vyborne!* Tieto odchýlky, aj keď sú tiež zaujímavé, nie sú hlavným predmetom nášho výskumného záujmu. Naopak, za najpútavejšie považujeme odchýlky, ktoré súvisia s gramatickými interferenčnými javmi v oblasti prídavného mena, a teda s adjektívnou gramatickou interferenciou.

Do tejto kategórie zaraďujeme všetky príklady, kde je možné zaznamenať stopu francúzskeho materinského jazyka v slovenskom jazyku. Takáto stopa môže byť aj implicitnej povahy, a to v situáciách, keď frankofónny hovoriaci urobil chybu v deklinácii slovenského adjektíva, pretože vo francúzštine sa prídavné mená nesklonujú a ich syntaktické vzťahy sa vyjadrujú pomocou predložiek. Mnohé adjektívne gramatické interferenčné odchýlky v slovenčine vyplývajú z používania adjektíva vo francúzskom materinskom jazyku. Zaujímavé je napríklad aj inverzné použitie adjektíva a slovesa: ***Chorá som***. Vo francúzštine je inverzia častým javom, aj keď nie v takejto oznamovacej vete. Vo veľkom sa využíva práve v opytovacích vetách.

Na základe identifikácie problémov spojených s adjektívnou gramatickou interferenciou v autentických písomných komunikátoch sme dospeli k zisteniu, že predpokladané problémy s postpozíciou adjektíva v slovenčine nenastali. Nazdávame sa, že aj keď vo francúzštine je a priori využívané toto syntaktické poradie, frankofónni hovoriaci už aj v svojom materinskom jazyku poznajú aj anteponované poradie adjektíva, a teda tento princíp fungovania slovenského gramatického systému je pre nich ľahko zrozumiteľný a pochopiteľný. Keď nahliadneme do jazykovej biografie hovoriacich, zistíme, že takmer všetci ovládajú angličtinu. Aj v tomto jazyku si už vytvorili návyk takéhoto používania syntaktického poradia prídavného mena a podstatného mena.

Komunikačné situácie, ktoré sme hovoriacim ponúkli v dotazníku, nevyžadovali použitie komparatívu ani superlatívu. Slovenské adjektíva sa v tomto priestore vždy vyskytovali len v pozitíve. V tomto tvare však, ako sme správne predpokladali, nastali odchýlky od deklinácie spisovného slovenského jazyka. Väčšinou sa vyskytli pri prídavných menách mužského rodu: *Mam velmy rad bicyclovat' **horsky** bicycle*.; *Nekedy idem na štadione pozerat' **futbalovu** zapasy*.; *Debatujem s priateľmi o politike a **medzinárodným** vzťahom*.; *Na Slovensku ne pracujem, ako som bola v Franzusku tie **minuli** 25 roci*.; *Mojeme rozumiet viac **slovenske** Pribeh a ludia*. Odchýlka v prvej uvedenej vete *Mam velmy rad bicyclovat' **horsky** bicycle*. vyplýva z neznalosti štruktúry *bicyklovať sa na horskom bicykli*, kde je prídavné meno, ako aj podstatné meno, ktoré bližšie definuje, v lokáli. Ďalšia veta: *Nekedy idem na štadione pozerat' **futbalovu** zapasy*. reflektuje neznalosť plurálovej deklináčnej paradigmy vzoru *pekný*. Slovné spojenie *futbalové zápasy* je v nominatíve plurálu. Hovoriaci, ktorý vytvoril tento komunikát, ešte nemá ustálené správne používanie adjektívnych suffixov. V nasledujúcej vete *Debatujem s priateľmi o politike a **medzinárodným** vzťahom*. namiesto prídavného mena v lokáli *medzinárodných* a k nemu zodpovedajúcemu tvaru podstatného mena

vztťahoch používa tvary datívu. Dôvodom je, ako aj v iných komunikátoch, nevládnutie deklináčnej paradigmy vzoru *pekný* a sklon k simplifikácii používania adjektív vyplývajúci z ich používania v materinskom jazyku.

Ďalší komunikát *Na Slovensku ne pracujem, ako som bola v Francúzsku tie **minuli** 25 roci* odráža okrem iných problematických oblastí aj oblasť adjektíva. Spojenie *tie minuli 25 roci* by správne znelo *tých minulých 25 rokov*. Za sémanticky vhodnejšie považujeme adjektívum *posledných* namiesto *minulých*. Francúzske prídavné meno *dernier* v sebe zahŕňa obidva tieto významy. Závisí od postavenia vo vete, napr.: *la dernière année* znamená *posledný rok*, ide o rok, ktorý ešte stále prebieha. Ale spojenie *l'année dernière* už znamená *minulý rok*. Aj prídavné meno *posledný* aj *minulý*, ktoré použila hovoriaca s francúzskym materinským jazykom z našej výskumnej vzorky, sa skloňujú podľa vzoru *pekný*. Hovoriaca použila nie ortograficky správny tvar *minuli*. Ide však o základný plurálový tvar používaný v pluráli nominatívu, avšak pri životných podstatných menách mužského rodu. Tento simplifikovaný výber súvisí s absenciou deklinácie na základe pádu v materinskom jazyku hovoriacej. V ďalšej vete *Mojeme rozumieť viac **slovenske** príbeh a ľudia*. ide o nesprávne vyskloňované datívne spojenie *slovenskému príbehu*. Hovoriaca pracuje so slovom *príbeh*, akoby bolo v neutre, napriek tomu používa tvar nominatívu a nie tvar neutra v datíve. Samozrejme, slovo *príbeh* by bolo vhodnejšie nahradiť slovom *história*, pretože francúzske podstatné meno ženského rodu *l'histoire* znamená príbeh aj história.

V strednom rode došlo k odchýlkam na úrovni dvoch komunikatívnych jednotiek: *Mam rada ist do **stare** mesto a pit jednu pivo./Mam hrad zahradnícka a mam jest **dobru** typické jedlo*. V prvej vete *Mam rada ist do **stare** mesto a pit jednu pivo*. ide opätovne o použitie základného tvaru adjektíva deklinovaného podľa vzoru *pekný*, v tomto prípade aj príslušného substantíva. V druhej vete nastal opačný problém, prídavné meno *dobry*, taktiež skloňujúce sa podľa vzoru *pekný*, hovoriaci uviedol v ženskom rode, pričom adjektívum *typické* je v tomto rozvitom prísudku vydeklinované správne: *Mam hrad zahradnícka a mam jest **dobru** typické jedlo*.

Pri adjektívach ženského rodu došlo k nasledujúcej odchýlke: *Casto ideme do **zoologicke** zahrady, alebo do lesa*. Taktiež ide o adjektívum, ktoré sa skloňuje podľa vzoru *pekný*. V genitíve, datíve a v lokáli ženského rodu sa nachádza sufix *-ej* a ten si hovoriaci, ktorý použil tento komunikát, ešte neosvojil.

Ďalší typ odchýlok v adjektívach prítomných v zozbieraných autentických komunikátoch sa vyskytol na úrovni slovnodruhovej príslušnosti. Francúzština vyjadruje adjektívami viac významov ako slovenčina a to sa premietlo aj do slovenčiny tohto typu hovoriacich. Typickým príkladom na tento jav je vyjadrovanie štátnej príslušnosti v slovenskom jazyku, napr.: *Je suis français*, kde sa prídavné meno *français* správa ako adjektívum a má všetky jeho charakteristiky. Do slovenčiny by sa táto veta doslovne preložila nasledovne: *Ja som francúzsky*. Avšak, v spisovnej slovenčine používame v tomto kontexte podstatné meno: *Som Francúz*.

Francúzski hovoriaci zo získanej výskumnej vzorky používali teda adjektívum aj na miestach, kde je v slovenčine vhodnejšie použiť podstatné meno alebo príslovku. Adjektívum namiesto podstatného mena bolo použité v nasledujúcich komunikátoch: *Dnes odídem z Bratislavu do **francúzsku***.; *Tak myslím že nemôžem prísť na **Slovensku** hodinu*.; *Učím sa môj **slovenský** s aplikacov Ankidroid*. V prvom komunikáte: *Dnes odídem z Bratislavu do **francúzsku***. sa prídavné meno *francúzsku* vyskytuje namiesto podstatného mena *Francúzsko*, *do Francúzska*. V tomto kontexte by sa aj vo francúzštine použilo podstatné meno *la France*: *Je vais quitter Bratislava pour la France*. Francúzsky hovoriaci osvojujúci si slovenčinu má podľa všetkého zmätok v slovnej zásobe týkajúcej sa názvov krajín a vyjadrenia národnosti v slovenskom jazyku. Vo francúzštine majú mnohé podstatné mená rovnaký tvar ako prídavné mená, odlišuje ich však člen. Platí to aj pri slovných jednotkách *slovaque – le slovaque – slovenský – slovenčina*. Potvrdením tohto javu je aj tento komunikát: *Tak myslím že nemôžem prísť na **Slovensku** hodinu*. Namiesto spojenia *slovenskú hodinu* by sme odporučili spojenie *hodinu slovenčiny*. Podobne je to aj v tomto komunikáte: *Učím sa môj **slovenský** s aplikacov Ankidroid*. *Môj slovenský* je preklopením francúzskeho spojenia *mon slovaque*, ktoré znamená *moju slovenčinu*, aj keď, ako sme už uviedli, *slovaque* znamená aj *slovenský*.

Adjektívum namiesto príslovky sa vyskytlo v nasledujúcich komunikátoch: *A keď mala som **malé** čas ako napríklad v víkend, počuvala som hudbu, robila som oslavu s mojom kamaratom, mojom*

spolubyvajúci...; som zly, tak nemozem ist' do slovincinu. V prvom komunikáte by bolo vhodné použiť *málo času* a v druhom spojenie *cítiť sa zle*. V prvom komunikáte ide o zámenu príslovky *málo* s adjektívom stredného rodu *malé*. Dôvodom tejto odchýlky môže byť tiež výskyt rovnakých tvarov pre prídavné meno a príslovku v ich materinskom jazyku, napr.: *fort – silný, silno*. Vo francúzštine je tiež pomerne frekventovaný výskyt adjektív v spojení so slovesami, napr.: *sentir mauvais – páchnuť*. Nazdávame sa, že druhý typ odchýlky nastal práve z tohto dôvodu.

Záver

Z troch predpokladaných okruhov odchýlok v priestore prídavného mena – deklinácia, pozícia adjektíva vo vzťahu k podstatnému menu a gradácia – sme odchýlky zaznamenali len v priestore deklinácie, ktorá teda predstavuje najproblematickejšiu oblasť slovenského adjektíva. Na antepozíciu slovenského prídavného mena nie je pre frankofónneho hovoriaceho ťažké si zvyknúť, keďže parciálne sa vyskytuje aj v jeho materinskom jazyku a dôverne ju pozná aj z angličtiny. Čo sa týka gradácie, charakter ponúknutých úloh nenabádal francúzskych hovoriacich k používaniu tohto javu, avšak myslíme si, že istotne by sa aj v tejto oblasti vyskytli odchýlky od normy slovenského jazyka.

V deklinácii nastávajú problémy najmä kvôli simplifikácii, ktorú frankofónni hovoriaci vo veľkej miere využívajú. Najviac odchýlok sa vyskytlo pri adjektívach vzoru *pekný*. Najvyššia frekvencia odchýlok bola zaznamenaná v slovenských adjektívach mužského rodu, potom ženského rodu a najnižšia v slovenských adjektívach stredného rodu. Interferenčné odchýlky v priestore slovenských adjektív sa vyskytli v dôsledku nižšej diferenciacie javov vo francúzskom materinskom jazyku hovoriacich (napr.: *français – francúzsky, Francúz* a s určitým členom *le français – francúzština*). Napriek všetkým týmto odchýlkam však autentické komunikáty splnili komunikačnú funkciu. Je preto oveľa ťažšie u frankofónnych používateľov slovenčiny dosiahnuť jej systémové ovládanie.

Problematika používania slovenského adjektíva frankofónnym používateľom si zaslúži väčšiu pozornosť, ako sa nám jej podarilo venovať v tomto článku. Zistenia z ponúkutej analýzy však môžu slúžiť ako odrazový mostík k ďalšiemu výskumu aj práve v oblasti adjektívnej gramatickej interferencie.

Poznámky

- (1) Francúzština je bohatá na prídavné mená. Práve preto sa zdá, že vo francúzštine je to prídavné meno, ktoré má na starosti pridelovanie vlastností, a aj keď podstatné meno vo funkcii prívlastku s ním môže súperiť o túto úlohu, syntaktické a sémantické rozdiely medzi týmito dvoma kategóriami sú zásadné (preklad autorky).
- (2) Prídavné mená *andalou (andalúzsky), doux (jemný, sladký), tiers (tretí), frais (svieži, čerstvý)* majú v ženskom rode osobité tvary: *andalou – andalouse, doux – douce, tiers – tierce, frais – fraîche* (preklad autorky).
- (3) Používanie prívlastňovacieho adjektíva je veľmi časté. Prívlastňovacie prídavné meno zastupuje prívlastok podstatného mena, ak je toto podstatné meno zložené len z jedného podstatného mena označujúceho osobu. V ostatných prípadoch nie je zmena na prívlastňovacie prídavné meno možná (preklad autorky).
- (4) Môžu byť aj viacnásobným prívlastkom, napr.: *veľká sivá kniha – un grand livre gris* alebo rozvitým prívlastkom, napr.: *veľmi pekné dievča – une fille très jolie*.

Literatúra

- BALÁŽ, Peter. 1986. Slovenčina ako cudzí jazyk. In: *Studia Academica Slovaca*, roč. 15, 1986, s. 29 – 45.
- BERNÁTOVÁ, Zuzana – RICHTEROVÁ, Aneta. 2016. Izolačné črty v latinčine na základe typologie Vladimíra Skaličku. In: *Motus in verbo*, roč. 5, 2016, č. 1, s. 21 – 28.
- BOISSERIE, Étienne – JAMBOROVÁ, Diana – KŘEČKOVÁ, Vlasta. 2009. *Parlons slovaque. Une langue slave*. Paríž : L'Harmattan, 2009. 366 s. ISBN 978-2-296-10619-2

- DVONČ, Ladislav – HORÁK, Gejza – MIKO, František – ORAVEC, Ján – RUŽIČKA, Jozef – URBANČOK, Milan. 1966. *Morfológia slovenského jazyka*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1966. 896 s.
- GOES, Jan. 1993. À la recherche d'une définition de l'adjectif. In: *L'Information Grammaticale*, roč. 15, 1993, č. 58, s. 11 – 14.
- HORÁK, Alexander. 2015. Metodické prístupy k výučbe gramatiky slovenčiny ako cudzieho jazyka. In : Gramatika ve výuce a testování cizích jazyků (včetně češtiny pro cizince) : *Sborník z mezinárodní konference, Poděbrady, 23. – 24. 6. 2015*. Praha : Ústav jazykové a odborné přípravy UK, 2015, s. 54 – 64. ISBN 978-80-87238-11-0
- HENDRICH, Josef – RADINA, Otomar – TLÁSKAL, Jaromír. 2001. *Francouzská mluvnice*. Plzeň : Fraus, 2001. 700 s. ISBN 80-7238-064-8
- CHOVANCOVÁ, Katarína – REICHWALDEROVÁ, Eva. 2014. Využitie interkomprehenzie v odbornej príprave prekladateľa. In: *Preklad a tlmočenie: má translatológia dnes ešte čo ponúknuť? Vol. 11*. Banská Bystrica : Belianum, 2014, s. 88 – 90. ISBN 978-80-557-0796-9
- LAZAR, Jan. 2016. *Vybrané problémy francouzské morfosyntaxe. Problèmes choisis de la morphosyntaxe française*. Ostrava : Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2016. 92 s. ISBN 978-80-7464-889-2
- MISTRÍK, Jozef. 1993. *Gramatika slovenčiny*. Bratislava : SPN, 1993. 166 s. ISBN 80-08-02184-5

Summary

The article deals with adjectives in Slovak language and their use by native francophone learners. Because of migration, many people nowadays need to learn Slovak language. The author recommends to teach it in a contrastive way by comparing Slovak language to a mother tongue – French language. The author presumes that the main sources of grammar interference within this group of speakers are fields of declination, gradation and anteposition of adjectives in Slovak language. A short analysis of authentic texts in Slovak language written by native francophone learners is offered. This analysis shows that the main problem is declination and the use of adjectives declined by the pattern “*pekný*” in all genders and various cases. In addition, native francophone learners of Slovak language often use adjectives in Slovak instead of using nouns or adverbs.

O autorke

Lucia Ráčková sa vo svojom výskume zameriava na komparatívnu gramatiku slovenského a francúzskeho jazyka, gramatickú medzijazykovú interferenciu, interkomprehenziu románskych jazykov.

Lucia Ráčková, Krivánska 6, 974 11 Banská Bystrica, Slovenská republika